

YARD. DOÇ. DR. FİGEN CEYLAN
Akdeniz Üniversitesi
Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

Tarımda sigorta sistemi

Beklenmedik iklim ve çevre koşulları üreticileri ve ürünleri kötü etkileyebiliyor. İlkel yöntemlerin her zaman işe yaramadığı doğa olaylarında teknik önlemler sunan bir sigorta havuzundan ise çoğu üretici habersiz.

2014 sonbaharını uzun zaman ortalamalarının üstünde sıcaklıklar ile kapatan Türkiye, 2015'e uzun yılların rekorlarını egale etmeye aday soğuklukta bir kış ile başladı. Ülke genelinde ulaşımdan eğitime her sektörde aksamalara neden olan çetin kış şartları tabii ki Akdeniz bölgesine daha ılımlı davranıyor. Ama göreceli olarak... "Antalya uzun yıllardır görmediği düşüklükte sıcaklıklar ile karşılaşacak" tahmini birkaç gün geçmeden gerçekleşti. Ocak ayının ilk haftasını son 25 yıldır ilk defa görülen don olayları ve gece ölçülen -4; hissedilen -10, -15 derecelerle karşılayan Antalyalı üreticiler bu yazının kaleme alındığı saatlerde yeni haftayla gelen şiddetli fırtına ve hortumun zararlarını hesap etmeye çalışıyorlardı.

İlk belirlemelere göre Serik'te 70 seranın, Kumluca'da yaklaşık 110 dönüm, Demre'de ise 20 dönüm sera alanının büyük ölçüde zarar gördüğü anlaşıldı. Oysaki pek çok narenciye ağacının da donduğu, narenciye bahçelerinin ciddi anlamda zarar gördüğü ve seralarda meydana gelen don kaybının üreticiyi ciddi mali yüklerin altına sokacağının anlaşıldığı bir haftayı yeni kapatmıştık. Bu zararlar nasıl gerçekleşti ve zararlar beklentilere ne yapacak?

Beklentiler... Beklentiler...

Şiddetli başlayan kışın belki de zirvesini geçmiş bulunuyoruz. Bu süreci biz izlerken, üretici açık alanda bilfiil yaşadı. Seralarını don beklentisine karşı korumak için çeşitli önlemler aldı. Ama bu önlemler ne kadar bilinçliydi? Ülkemizde seralar hala içeriye kurulan sobalar ile kış soğuklarından korunmaya çalışılıyor. Üstelik plastik seralarda soğuğun etkisi işlemesin diye seranın üstüne su istifleme gibi bir fikri kim verdi acaba? Gece sıcaklıklarının 0'ın altına ineceğine inanmayanlar mı? Yani açık alanda yağmurlama yöntemi ile bitkiyi koruyabildiğimizi biliyoruz, ancak bu suyu seranın üzerinde biriktirince, suyun donma ihtimali nasıl göz ardı edildi? Çünkü ürünleri donmasın diye geceyi serada geçiren üreticilerin bir kısmı sabaha seralarının üstündeki donan suların serayı çökertmesi ile uyandı. Tabii bahsettiklerimiz sadece bitkisel kayıplar. Süreç içinde hayvan varlığında kayıplar olduğu gibi, ne yazık ki üreticilerin de olumsuz etkilendiği ve hayatını kaybettiği durumlar da yaşandı.

130 dönüm
Kumluca ve Demre'de toplam yaklaşık 130 dönüm **sera alanı zarar gördü**.

Düşük sıcaklıklara karşı belki önlem alınabilirdi, belki alındı ama olmadı, belki de meteorolojiye pek de güvenmiyoruz. Sonuç? Sonuç işletme başı zararların 40-50 bin TL'ye kadar telaffuz edildiği üretim kayıpları ve ilk yatırım maliyetlerini dahi kaybeden işletmecilerin yardım bekleme haberleri ile dolu medya oldu.

Peki, bütün bunlar pazara nasıl yansıyacak? Tabii ki üretimin karşı karşıya kaldığı koşullar hem üreticiyi hem de tüketiciyi ilgilendiren sonuçlar üretiyor. Üretici için, özellikle de süreçte zarar gören üreticiler için mali açıdan çok da kolay olmayan bir dönemi beklemek zor değil. Bununla birlikte, tüketiciler de özellikle sebze ve narenciye ürünlerinde fiyat artışı bekleyebilirler. Bütçelere yansıması öngörülen artış oranı yaklaşık yüzde 25. Ancak, Ocak ayının ilk haftasına kıyasla zararın tamamen belirli olmadığı 13 Ocak 2015 günü için Antalya Büyükşehir Belediyesi Hali'nde açıklanan fiyatlarda bile pek çok sera ürünü için yüzde 15'in üzerinde bir artıştan bahsetmek mümkün. Kumluca Belediyesi Hali'nde ise biber gibi temel ürünlerde yüzde 30'un üzerinde fiyat artışı gözlenebildi. Ki bu durum, takdir edersiniz ki henüz beklentilerin piyasaya yansımadığı bir dönem için geçerli. Yani çetin kış üreticinin evine de tüketicinin evine de olumsuz yansıyacak.

Birkaç ay öncesinde kavurucu yazın kuraklık etkisinden bahsederken, bugün dondurucu kışın etkisinden bahsediyoruz. Bu durum şu anlama mı geliyor: Modern tarım tüm unsurlarıyla doğaya teslim olmalı ve kaderine razı olmalıdır.

Önlem mümkün mü? Peki ya önlenemeyecekse?

Bitkisel yetiştiricilikten ve örtüaltı üretimden bahsediyorsak, teknik önlemlerden bahsetmek de mümkün. Özellikle dona karşı alınabilecek, soba kurmanın dışında daha teknik donanım gerektiren önlemler de söz konusu. Tabii bu donanımların ilk kurulum maliyeti ve üretici ölçeği arasındaki ilişkiyi göz ardı etmeden üreticiyi bilinçsizlikle suçlamamak gerekli. Çünkü kiracı konumunda olan üreticiler olduğu gibi, ölçeği sadece kendine yetebilen üreticiler de bulunuyor. Dolayısı ile her ne kadar kendi-

lerine bilgi ulaştırılsa da, ki göz ardı etmeyelim tarımsal yayımın en fazla hedefine ulaştığı bölge belki de Akdeniz Bölgesi'dir, üreticiler kendi ekonomik kararlarını uzun vadeyi düşünmeden vermek zorunda kalabiliyorlar. Peki, bu süreçte, en azından mali güçlüklerde yanlarında olacak sistemlere sahip değil miyiz?

2005 yılında kabul edilen 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu bizzat bunu hedeflendi. Kanunda öngörülen tarım sigortacılığı işletmenin kendisini, bu durumda sera ve üretim varlığını çeşitli doğa olaylarına karşı korumak üzere bir sistemin kurulmasını öngördü. Üstelik prim sistemine dâhil olmak ile ilgili devletin bizatihi destek sağladığı bir yapı oluşturulmak istendi. Tarım Sigortaları Havuzu, ya da sıkça bilinen adıyla TARSİM, sistemi yönetirken, her bölge ve ürün grubu için risk tanımlamaları farklı şekilde yapılıyor. Sera sigortası, seranın yapı malzemesi, teknik donanımı ve içinde yetiştirilen bitkisel üretim varlığı için üreticiye önlem paketleri sunuyor. Sigortalanmak istenen sera ve/veya sera içi ürün, dolu, deprem, taşıt çarpması ile fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı gibi risklere karşı koruma amacıyla teminat kapsamına alınabiliyor. Teşvik amaçlı sistemin en büyük teşvik unsuru ise gerekli şartlar karşılanmak kaydıyla primlerin yarısının devlet tarafından karşılanması.

TARSİM'in faaliyetlerini değerlendirmek üzere yayınladığı son rapor 2013 tarihli. Bu raporda 2007 yılından 2013 yılına kadar teminat altına alınan seralar ve sera sigortacılığının ulaştığı nokta ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkün. Özetleyecek olursak 2007 yılında 1456 olan poliçe adedi 2013 yılında 16 bin 252'ye ulaştı, prim üretimi ise 1 milyon 991 bin TL'den 23 milyon 383 bin TL'ye çıktı. Süreç içerisinde 2010 yılı haricinde poliçe adedinde sürekli bir artış olduğu söylenebiliyor. Artışın son yıllarda hız kazanmasının sebebi olarak sel ve su baskını risklerinin teminat kapsamına 2010 yılı itibariyle alınması gösterilebilir.

2013 yılı itibariyle toplam tarım sigortaları prim üretimi içerisinde sera sigortasının payı yüzde 4,4, sigorta bedeli içinde ise yüzde 14,2 oranında. Bu demek oluyor ki, sera sigortası, özel iklim koşulları nedeniyle üreticilerin daha fazla yönelmesi gereken bir alanken, henüz özellikle büyük üreticilerin dâhil olduğu bir sistem. Küçük ölçekli ve daha fazla iklim riski ile karşı karşıya kalan üreticilerin sistem içerisinde ağırlıklı olarak yer almadığı da düşünülebilir. Tarım sigortası kapsamında hasar ödemelerinin yüzde 2,5'inin sera sigortası kapsamında gerçekleştiği yine aynı verilerden elde ettiğimiz bir diğer sonuç. Bu durumu belki 2013 iklim şartlarına bakarak da değerlendirmek gerekebilir. Ancak, ön bir değerlendirme ile üreticilerin ağırlıklı olarak donanım ve sera yapısını sigortalattığını, buna karşın ürün sigortasını tercih etmediğini düşünmek hatalı olmayacak. Tabii sigortanın kapsamının hortum, heyelan, deprem, taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlığı risklerini içerecek şekilde genişletilmesinin 2013 yılında gerçekleştiğini de bu değerlendirmeleri yaparken unutmamak gerek.

Tarım sigortacılığı işletmenin kendisini, bu durumda sera ve üretim varlığını çeşitli doğa olaylarına karşı korumak üzere bir sistemin kurulmasını öngörüyor.

Ama tüm bunları özetleyecek olursak, mevcut iklim, doğa ve doğa dışı koşullarla ilişkili risklere karşı önlem alabilmek üzere kurulmuş olan sigorta sisteminin bilinirliğini elimizden geldiğince arttırmak ve bazen yatırım yapma hususunda tedirgin olsa da ürününü korumak için tüm varlığını ortaya koyabilen üreticileri teşvik etmek üzere hepimize görevler düşüyor. Kurulu üretim sistemi ve ürünü teminat altına alınan üreticinin sert iklim koşullarına, bunlar beklenmedik derecede sert olsa bile, dayanma gücünün artacağını görmek zor değil. Bu nedenle hem örtüaltı kayıtlılık oranının artırılması hem de sera sigortasının yaygınlaştırılması gerekiyor.

Detaylı bilgi için: www.tarsim.org.tr